

DISSOCIACIONS MIQUEL DE PALOL

Paranys de la memòria

Amb les lectures passa com amb els llocs i les persones i, anava a dir, com amb els fets, però ja seria agafar-ho pels pèls, perquè un fet no es recontrasta de la manera com un lloc es revisita i un individu es retroba. Però quan hi tornes al cap d'uns anys, el record no coincideix amb el que t'hi trobes. Vaig llegir en temps escolars *La tierra de Alvargonzález*, de Machado, amb un profit del qual no en guardo memòria, i hi vaig tornar amb vint-i-alguns anys, amb la ferocitat característica d'aquestes edats, amb les armes a la mà i les millors intencions, les pitjors depèn de qui s'ho miri. La distància de la Castella on vaig viure, aspra i ruda en directe, fascinant en el record, donava al *locus* literari una profunditat afegida. Dir que els germans parricides i fratricides són emblema de la sanguinària, caïnita Espanya immemorial ja deu ser un tòpic indigne d'anar més enllà d'un manual escolar no gaire ambiciós.

El record té els seus capritxos, estima unes coses i d'altres no tant, i em va deixar una estrofa significativa: *Los dos mayores se alejan / por los rincones del sueño. / Entre los dos fugitivos / reluce un hacha de plata*. Al cuiner li ha calgut tornar-hi, i arribat al fragment en qüestió, sorpresa: la dextral no és de plata sinó de ferro. Abans de pensar que el pas dels anys pot transmutar els metalls, regirat el poema sencer, en ús de la navalla d'Ockham he de concloure que he transposat l'element d'un altre fragment: *Lejos, entre los rosales, / divisé un hombre inclinado / hacia la tierra; brillaba / una hoz de plata en su mano*.

Una cosa du a l'altra: Gabriel Ferrater va dedicar un article als germans Machado, paradigmes l'un del talent literari natural i instintiu, com un do de naixement, i l'altre—Antonio, autor del notable poema invocat—de la feina esforçada i constant sobre el coneixement, l'estudi i la pràctica. La meditació ferrateriana em va servir fa uns anys, una etapa intermèdia entre els vint i l'actualitat, a propòsit de poetes aleshores en litigi. ¿Es pot dir d'ell mateix que és un poeta *dotat* que escriu sense gran esforç, com Lorca, com Manuel Machado —com sembla que Mozart componia música—, o bé que va posar una intel·ligència consistent a aprendre la tècnica del vers i a aconseguir amb l'anàlisi i el treball allò que a d'altres els dona la natura o l'atzar dels gens?

El cas funciona millor si es contrasten diversos poetes. Aquest cronista ho va fer a propòsit d'Espriu i Vinyoli, no amb ànim que la contraposició fos enfrontament, o sigui no pas perquè les qualitats de l'un poses-

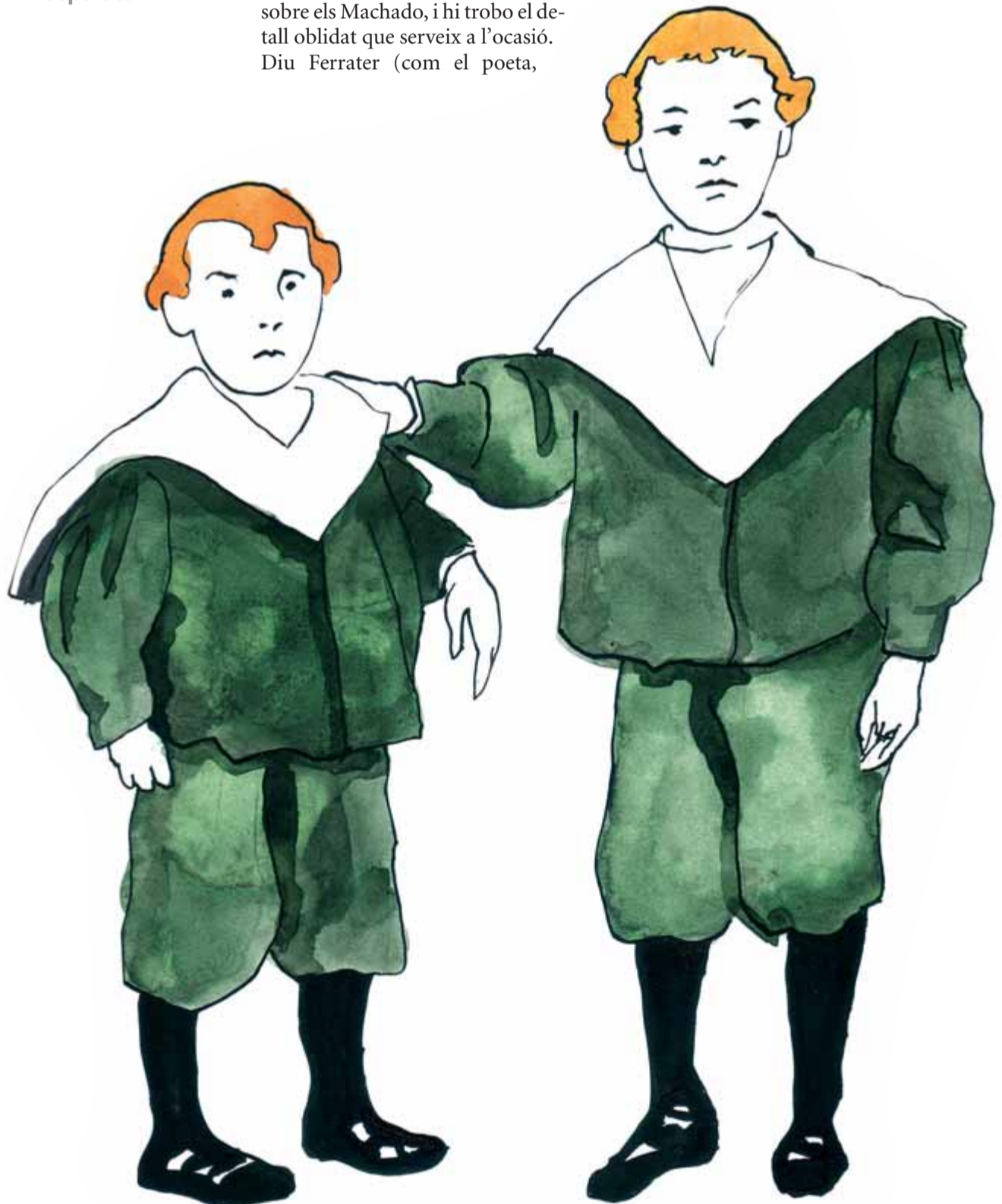
E

Els paranys de la memòria són —com tot parany digne de ser considerat tal— inesperats

sin en relleu els defectes de l'altre, sinó al contrari, perquè de la referència recíproca en destaquessin les virtuts, en un llibre —*Dos poetas, impresions d'Espriu i Vinyoli*— de certa actualitat atesos els consecutius centenaris dels dos pròcers.

Era aquesta, la meua intenció, quan vaig escriure'l fa més de deu anys? Els paranys de la memòria són —com tot parany digne de ser considerat tal— inesperats. Per assegurar-me'n, busco l'article de Ferrater sobre els Machado, i hi trobo el detall oblidat que serveix a l'ocasió. Diu Ferrater (com el poeta,

tampoc no el tradueixo): "*Lo que Antonio obtuvo, superiormente, como premio a su paciencia de genio, se le dio sin esfuerzo, en forma sencilla pero genuina, a Manuel*", o sigui que allí on jo he deixat en taules la qüestió perquè el lector decideixi el que li convingui, Ferrater caracteritza sense manies la dualitat, i en prendre partit, no té inconvenient a delatar-se. ✱

Il·lustració: PEP DUIXANS